

tens, et non pluraliter nominatur? Si Trinitas non est, cur Tobias filium suum cum in Rages civitatem cum Raphaelo angelo mitteret, benedicens eos, ita dixisse docetur: Deus Abraham, et Deus Isaac, et Deus Jacob, ipse impleat benedictionem suam in vobis (Tob. vii)? Si unitas non est, quare, ipse impleat, dixit, et non ipsi impleant, intimavit? Postremo, si Trinitas non est, quare Dominus discipulos suos in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti universas gentes misit baptizare (Matth. xxviii)? Si unitas non est, quare in nomine, dixit, et non, in nominibus, præcipiendo perdocuit? Si Trinitas non est, quare apostolus Paulus ait: Ex ipso, et per ipsum, et in ipso sunt omnia (Rom. xi)? Si unitas non est, quare, ex ipso, posuit, et non, ex ipsis, astruxit? Si enim certo certius volueris unitatem Trinitatis agnoscere, a sæpe dicto doctore gentium apostolo poteris universa condiscere, et sequi catholicam fidem, et Arianorum pravitatem respuere: Gratia Domini nostri Jesu Christi, inquit, et charitas Dei, et communicatio sancti Spiritus. Ipsa est Pater, et Filius; et Spiritus sancti (II Cor. xiii). Quomodo autem in Trinitate unum sunt? quia natura atque a ab invicem separari non possunt. Cæterum, frater charissime, quæ tua continebant scripta, ex subjectis sententiis maxime omnia poteris colligere^b. Necessè est, frater charissime, adesse divinum, ubi humanum cessat auxilium. Et ut juxta apostolum Paulum dicamus, licet verba replicemus, quæ ipse Timotheo scribit dicens: Ecclesia Dei vivi, columna et firmamentum est veritatis. Et manifeste magnum est pietatis sacramentum, quod manifestatum est in carne, justificatum est in spiritu, apparuit angelis, prædicatum est in gentibus, creditum est in mundo, assumptum est in gloria. Spiritus autem manifeste dicit, quia in novissimis temporibus discedent quidam a

^a Hactenus verba Ithacii. LABB.

^b Hincem. dial. de statu ecclesiæ citat ex Philone maximo legatorum a Judæis Caio imp. directorum. LABB.

A fide, attendentes spiritibus erroris et doctrinis demoniorum in hypocrisi loquentium mendacium, et cauteriatum habentium suam conscientiam, prohibentium nubere, abstinere a cibis quos Deus creavit ad percipiendum cum gratiarum actione, fidelibus, et his qui cognoverunt veritatem, quia omnis creatura Dei bona est, et nihil rejiciendum, quod cum gratiarum actione percipitur. Sanctificatur enim per verbum Dei et orationem. Hæc proponens fratribus, bonus eris minister Christi Jesu, enutritus verbo fidei et bonæ doctrinæ, quam assecutus es. Ineptas autem et inanes fabulas devita, et exerce teipsum ad pietatem. Nam corporalis exercitatio ad modicum utilis est. Pietas autem ad omnia utilis est, promissionem habens vitæ quæ nunc est, et futuræ. Fidelis sermo et omni acceptione dignus. In hoc enim laboramus et maledicimus, quia speramus in Deum vivum, qui est salvator omnium hominum, maximeque fidelium. Præcipe hæc et doce. Nemo adolescentiam tuam contemnat, sed exemplum esto fidelium in verbo, in conversatione, in charitate, in fide, in castitate. Dum venio, attende lectioni, exhortationi, doctrinæ. Noli negligere gratiam quæ in te est, quæ data est tibi per prophetiam cum impositione manuum presbyterii. Hæc meditare, in his esto, ut profectus tuus manifestus sit omnibus. Attende tibi et doctrinæ, insta in illis. Hoc enim faciens, et teipsum salvum facies, et eos qui te audiunt (I Tim. iii). Fame enim nimis affligitur populus Romanus, quo clade atque alii anxietatibus vexatus longam epistolam minime scribere valui. Tempore congruo denuo (si necesse fuerit) mitte, et ea quæ desi deraveris, sume. Deus te incolumem custodiat, frater charissime. Amen. Data iv Nonas Aprilis, Justino [Iabb., Justiniano] et Libio viris clarissimis consulibus c.

^c Mendax consulum adnotatio. LABB.

ANNO DOMINI DLXXXIV.

LICINIANUS,

CARTHAGINENSIS EPISCOPUS.

NOTITIA EX CAVE.

Licinianus Carthaginis Spartariæ in Hispania episcopus, claruit anno 584. Exstant epistolæ aliquot hactenus ineditæ: nempe 1° epistola ad sanctum Gregorium papam; 2° ad Epiphanium diaconum suo et Severi episcopi, ut videtur Malacitani nomine, in qua ostenditur angelos esse totius corporis expertes; 3° ad Vincentium Ebusitanæ insulæ episcopum, contra quosdam qui credebant epistolas de cælo cecidisse. Descriptæ sunt hæ epistolæ ex Codice ms. Toletano, quas prelo paravit cardinalis d'Aguirre, uti in notitia sua ipse nos docet, pag. 100. Et fidem quidem suam hac in parte liberavit eminentissimus cardinalis, editis his tribus epistolis Conc. Hisp. tom. II, pag. 427. Scripsit Licinianus et alia quædam, teste lei-

oro Hispanensi de Script. Eccles. cap. 29, pag. 89, et in iis præcipue epistolam de Sacramento baptismatis, ad Eutropium abbatem, postea Valentiaë episcopum, qui ab eo petierat, quare baptismatis infantibus chrismatis unctio tribueretur? sed hæc epistola periisse videtur. Subdit Isidorus, Licinianum Constantinopoli occubuisse, veneno, ut ferunt, ex-

stinctum ab æmulis. De Liciniani opusculis et Pseudomaximi in Chronico circa illa fingendi licentia, non pauca notavit clarissimus Antonius Bibl. Hisp. Vet. lib. iv, cap. 2, p. 211, etc. Epistolam ad Gregorium papam de libro Regularum eruit, ediditque Daeherus Spicileg. tom. II, pag. 368.

LICINIANI, CARTHAGINENSIS EPISCOPI,

EPISTOLA PRIMA, AD SANCTUM GREGORIUM PAPAM.

(De libro Regularum.)

Domino beatissimo Gregorio papæ Licinianus episcopus.

Librum Regularum a Sanctitate tua editum, et ad nos divina gratia opitulante perlatum, tanto libentius legimus, quanto in eo spiritales regulas inesse cognoscimus. Quis non libentius legat, ubi jugi meditatione medicinam animæ suæ inueniat, ubi contemptis hujus sæculi rebus caducis in sua mutabilitate variantibus, ad æternæ vitæ stationem oculos mentis aperiat? Liber hic tuus omnium est aula virtutum. Illic prudentia inter bonum et malum discretionem limitis figit: justitia unicuique sua tribuit, dum Deo animam, corpusque animæ subdit. Illic fortitudo etiam in adversis et in prosperis reperitur semper æqualis, quæ nec in contrariis frangitur, nec in prosperis exaltatur. Illic temperantia furorem libidinis frangit, discreteque voluptatibus modum imponit. Illic cuncta quæ ad vitæ æternæ participium pertinent comprehendis: et non solum pastoribus regulam vivendi describis, sed etiam his qui regiminis officium nullum habent, vivendi regulam tribuis. Habent enim pastores in quadripartita tua distributione quales ad hoc officium veniant; qualem vitam gerant cum venerint; qualiter vel qualia doceant; et ne in tanto sacerdotali culmine extollantur, quid agant.

Attestantur huic eximie doctrinæ sancti antiqui Patres doctores, defensoresque Ecclesiæ, Hilarius, Ambrosius, Augustinus, Gregorius Nazianzenus: hi omnes testimonium tibi præbent, sicut apostolis præbuerunt prophetæ. Hilarius sanctus dicit, exponens verba Apostoli doctoris gentium. Ita etenim quæ propria disciplinæ et morum sunt, ad sacerdotii meritum utilia esse significat, si etiam hæc quæ ad docendæ ac tenendæ fidei scientiam necessaria sunt, inter reliqua non deerunt: quia non statim boni atque utilis sacerdotis est, aut tantummodo scienter [*Ms. Tolet., innocenter*] agere, aut tantummodo scienter prædicare; cum et innocens tantum sui sufficiat si [*Ms. Tolet., sibi proficiat nisi*] doctus sit, et doctus nisi doctrina vivendo.

Attestatur huic [*Ms. Tolet., Si doctrinam vivendo non adjuvet, omnino sibi nihil prosit. Attestatur huic, etc.*] libro tuo sanctus Ambrosius in illis libris quos fecit de Officiis. Attestatur sanctus Augustinus dicens: « In actione non amandus est honor in hac

vita sine [*Ms. Tolet. sive in*] potentia, quoniam omnia vana sub sole. Sed opus ipsum, quod per eundem honorem vel potentiam fit, si recte atque utiliter fit, id est, ut valeat ad eam salutem subditorum quæ secundum Deum est. Propter quod ait Apostolus: *Qui episcopatum desiderat, opus bonum desiderat.* Exponere voluit quid sit episcopus, quia nomen est operis, non honoris: Græcum est enim, et inde ductum vocabulum, quod ille qui præficitur, eis quibus præficitur superintendit, curam scilicet eorum gerens: episcopus [*Ms. Tolet., episcopatus episcopi*] quippe intentio est. Ergo episcopum, si velimus Latine, superintendere [*Ms. Tolet., superintendentem*] possum dicere. Ut intelligat non se esse episcopum, qui præesse dixerit [*Ms. Tolet., dilexerit*], non prodesse. Ita enim ab studio cognoscendæ veritatis nemo prohibetur, quod ad laudabile pertinet otium: locus vero superior, sine quo regi populus non potest, etsi ita teneatur atque administratur ut decet, tamen indecenter appetitur. Quamobrem otium sanctum quærit charitas: percipiendæ ac tuendæ vacandum est veritati [*Ms. Tolet., veritatis negotium justum suscipit necessitas charitatis*]. Si autem imponitur, suscipienda esse propter charitatis necessitatem. Sed nec sic omnimodo veritatis [*Ms. Tolet., veritati*] delectatio deserenda est, ne subtrahatur illa suavitas, et opprimatur ista necessitas.

Attestatur Gregorius sanctus, cujus stylum sequeris, cujus exemplo delitescere cupiebas, ut pondus sacerdotii declinares, quod quale sit in toto libro tuo liquide declaratur; tamen portas quod metuebas. Pondus enim tuum sursum fertur, non deorsum: non quod te ad ima premat, sed quod ad astra sustollat; dum per Dei gratiam, et obedientiæ meritum, operisque boni efficiantiam, fit suave quod per imbecillitatem humanam videbatur habere gravedinem. Dicis enim ea quæ consonant apostolis et apostolicis viris: pulcher enim pulchra dixisti, et in his pulchrum te esse ostendisti. Nolo ergo te similem indecoro pictori pulchra pingenti; quia spiritalis doctrina a spiritali mente proficiscitur. Plus plerisque æstimatur pictor homo quam inanimata pictura: sed hoc non assentationi aut adulationi reputes, sed veritati; quia nec me decet [*Ms. Tolet., oportet*] mentiri, nec te decet falsum laudare [*Ms. Tolet., falso*].

laudari]. Ergo plane licet fides [*Ms. Tolet.*, fœdus] et A talis ordinetur qui non debet, aut non sit qui sacra te, et omnia tua pulchra conspexi, et memet in mysteria celebret vel ministrat.

Unde precor per gratiam Dei, quæ in te exuberat, ut non respuas deprecantem; sed libenter doceas quæ me fateor ignorare. Compellimur enim necessitate facere quod doceas [*Ms. Tolet.*, dicis non fieri]. Peritus enim dum non reperitur qui ad officium sacerdotale veniat, quid fiendum est, nisi ut imperitus, ut ego sum, ordinetur? Jubes ut non ordinetur imperitus. Sed portractet prudentia tua, ne forte ad peritiam [*Ms. Tolet.*, non] sufficiat ei scire Jesum Christum, et hunc crucifixum: si autem non sufficit, nemo erit in hoc libro [*Ms. Tolet.*, loco], qui peritus esse dicatur; nemo erit utique sacerdos, si nisi peritus esse non debet. Bigamis enim aperta fronte resistimus, ne sacramentum utique corrumpatur. Quid si unius uxoris vir ante uxorem, mulierem tetigerit? Quid si uxorem non habuerit, et tamen sine mulieris tactu non fuerit? Consulare nos stylo tuo, ut non puniamur nec nostro, nec alieno peccato. Valde enim metuimus, ne per necessitatem ea faciamus quæ non debemus. Ecce obediendum est præceptis tuis, ut talis fiat, qualis [*Ms. Tolet.*, qualem], apostolica docet auctoritas: et non reperitur qualis quæritur; cessabit ergo fides quæ constat ex auditu, cessabit baptismus, si non fuerit qui baptizet. Cessabunt illa sacrosancta mysteria, quæ per sacerdotes fiunt et ministros. In utroque periculum manet; aut

Ante paucos annos Leander episcopus Spalensis remeans de urbe regia, vidit nos præteriens, qui dixit nobis habere [*Ms. Tolet.*, se] homilias a vestra Beatitudine editas de libro sancti Job. Et quia festivans pertransiit, minime eas potentibus nobis ostendit. Postea vero scripsisti ei de trina tinctione; in qua epistola memoras displicuisse vobis illud opus, sed hoc salubriori consilio statuisse ut in librorum ductu [*Ms. Tolet.*, ductus] eas transponeres. Habemus sane libellos sex sancti Hilarii episcopi Pietaviensis, quos de Græco Origenis in Latinum vertit: sed non omnia secundum ordinem libri sancti Job exposuit. Et satis miror hominem doctissimum et sanctum, ut de stellis nœnias Origenis transferret. Mihi, sanctissime Pater, nullo pacto suaderi potest, ut credam astra cœli spiritus [*Ms. Tolet.*, habere] rationales, quæ neque cum angelis, neque cum hominibus facta esse Scriptura sancta declarat. Dignetur ergo Beatitudo vestra opus ipsum de libro sancti Job; sed et alios libros morales, quos fecisse te memoras in hoc libro Regularum, exiguitati [*Ms. Tolet.*, nostræ] transmittere. Tui enim sumus, tua legere delectamur. Optabile namque est mihi et præclarum, sicut tuus Gregorius ait, usque ad ultimam discere senectutem. Incolumem coronam vestram ad erudiendam Ecclesiam suam sancta Trinitas Deus conservare dignetur, sicut optamus, beatissime Pater [*Ms. Tolet.*, Papa].

LICINIANI

EPISTOLA II, AD EPIPHANIAM DIACONUM,

IN QUA OSTENDITUR ANGELOS ET ANIMAS RATIONALES ESSE SPIRITUS, SIVE TOTIUS CORPORIS EXPERTES.

(Ex ms. Ecclesie Toletanæ.)

Domino sancto fratri Epiphania diacono, Licinianus et Severus exigui.

Lectis litteris tuis, frater charissime, grandi sumus admiratione permoti, eo quod quemdam virum in tanto sacerdotali culmine constitutum, cujus nomen ob reverentiam ejus dicere notuimus, sentire dicas creaturarum nihil esse quod spiritali nomine censeatur, omnemque naturam quæ non est quod Deus est, corporali modo tantum finire; et excepto Trinitate Deo, non solum irrationalium spiritus jumentorum, ferarum, vel avium, vel reliquorum, in quibus est secundum Scripturas spiritus vitæ, verum etiam rationalium spiritus angelorum vel hominum, non debere dici spiritus, sed corpora, tanquam homines non jam ex spiritu et corpore, sed ex duobus subsistant corporibus, et angeli tantummodo corporei esse credantur. Hoc etiam in præjudicio animarum adducens, quod si locales forent, perfectio et corporales forent.

Unde subito præventus, nonnulla testimonia Scripturarum contra hoc opposuisse scriptis tuis inserta

Cognovimus, quod quanto congruenter responderis, omnis qui Scripturas sanctas legere et credere studeat, intelligit. Addis etiam, ut tibi libros beati Augustini, sed et cæterorum qui de hac re definiunt, quantescunque habere videmur, ad convincendum virum, qui responsionibus tuis nullatenus assentire dignatur, transmittere debuimus: vel certe nobis si aliquid divinitus fuerit inspiratum, ut scribamur hortaris. Unde sciat sanctitas vestra, si otium nostrum non perturbaret temporis qualitas, et liceret ut libros eosdem, quos memoras, haberemus in promptu, voluntati tuæ voluisse parere. Sed quia non possumus quod volumus, id saltem volumus quod possumus: et tibi non quæ nos ipsi voluntatem sequentes nostram definire potuerimus, quodque D [Videtur legendum, sed quod] in memoriam nostram ex seniorum nostrorum definitionibus colligentes coacervavimus, scribere profecto curabimus.

Sed nunc jam videamus quid de angelis Psalmodigraphus dicat: Qui fecit (inquit) angelos suos spiritus,